

ციური ახვლედიანი

საფრანგეთის ლინგვისტური პოლიტიკის ასპექტები XXI საუკუნეში

საქართველოს მსგავსად საფრანგეთშიც მრავალი სხვადასხვა ეროვნების, ანუ სხვადასხვა ენაზე მოლაპარაკე, ხალხი, ცხოვრობს. სტატისტიკის ეროვნული ინსტიტუტის მიერ ჩატარებული და გამოქვეყნებული აღწერის, 2001 წლის მონაცემების მიხედვით, მოსახლეობის 86 % – სათვის ფრანგული ენაა მშობლიური, დანარჩენი 14 %-სათვის კი – სხვა ენები: ოქსიტანური (ლანგედოკური, გასკონური, პროვანსული და სხვ.) – 1,33 %, ბრეტონული – 0,61%, ოილის ენები (პიკარდული, გალური და სხვ.) – 1,25%, იტალიური (ასევე დიალექტებიც) – 1,19%, ესპანური – 1,06%, პორტუგალიური – 1,27%, გერმანული (დიალექტები – ელზასური, ლოტარინგული და სხვ.) – 2,12%, არაბული (განსაკუთრებით, მაღრიბული დიალექტი) – 2,05%, და დაახლოებით 400 სხვა ენა (პოლონური, ბერბერული, აღმოსავლეთ-აზიური, კატალანური, ფრანკო-პროვანსული, კორსიკული, ბასკური და სხვ.) – 5,12%.

საფრანგეთის ლინგვისტური პოლიტიკა ცენტრისტულია, მიმართული ერთადერთი – ფრანგული – ენისაკენ; ეს დადგენილება ოფიციალურადაა მიღებული და მკაცრად კონტროლდება ცენტრალიზებული სახელმწიფოს მიერ.

2003 წელს საფრანგეთის პრემიერ-მინისტრ ჟ.-პ. რაფარენის მიერ მკაფიოდ ფორმულირებულ და გამოქვეყნებულ დოკუმენტში – «2003 წლის 14 თებერვლის ცირკულარულ წერილში» – ნათქვამია, რომ ფრანგული ენის მიმართ მიღებული დადგენილებები გრძელვადიანია, მკაცრად განსაზღვრულია და ეხება ფრანგული ენის სტატუსს არა მარტო ქვეყნის შიგნით, არამედ მის საზღვრებს გარეთაც. ამგვარი ენობრივი პოლიტიკის გატარების მიზანია „ფრანგული ენის მეთაური პოზიციის უზრუნველყოფა საფრანგეთის ტერიტორიაზე და ფრანგული ენის ადგილის შენარჩუნება საერთაშორისო დონეზე“ (Circulaire du 14 février 2003 relative à l'emploi de la langue française).

საფრანგეთის ტერიტორიაზე ფრანგული ენის პირველობის უზრუნველსაყოფ ზომებად ჟ.-პ. რაფარენი მიიჩნევს:

- იმ მითითებათა ზუსტ შესრულებას, რომლებიც ეხება ფრანგული ენის ხმარებასა და განვითარებას;
- შესაბამისი ორგანოებისაგან «განსაკუთრებულ სიფხიზლეს» 1994 წლის 4 აგვისტოს კანონის «ფრანგული ენის გამოყენების შესახებ» დოკუმენტთა პაკეტის შესრულების მიმართ;
- ფრანგული ენის ლექსიკონის გამდიდრებას «ტერმინოლოგიისა და ნეოლოგიის კომისიის მოღვაწეობის შედეგად, რომელიც უნდა გააქტიურდეს»;
- შექმნილ ტერმინთა გამოყენებას სახელმწიფო სტრუქტურების მიერ ინფორმირებისა და კომუნიკაციის პროცესში, პუბლიკაციებსა და ინტერნეტში;
- ფრანგული ენის გამოყენების უზრუნველყოფა სამეცნიერო სფეროში (ფრანგულ ენაზე სამეცნიერო პუბლიკაციათა გავრცელება, 1994 წლის 4 აგვისტოს კანონის – «ფრანგული ენის გამოყენების შესახებ» – სამეცნიერო კონფერენციებზე ფრანგული ენის გამოყენების შესაბამის დებულებათა შესრულება).

ახალი ენობრივი პოლიტიკა მჭიდროდ უკავშირდება სახელმწიფოს განახლებულ იმიგრაციულ პოლიტიკას, რომელშიც გათვალისწინებულია მაქსიმალური კონტროლი იმიგრანტთა ნაკადის მიმართ და აუცილებელი პირობების უზრუნველყოფა ფრანგულ საზოგადოებაში მათი ინტეგრაციისათვის. სოციალური ინტეგრაციის ერთ-ერთი უმთავრესი ფაქტორია ფრანგული ენის ცოდნა. 2006 წლის 24 ივლისის კანონში – «იმიგრაციისა და ინტეგრაციის შესახებ» – გათვალისწინებულია, რომ უცხოელმა, რომელიც პირველად ჩადის საფრანგეთში, ხანგრძლივი ცხოვრების მიზნით, სახელმწიფოსთან უნდა დადოს მისი მიღებისა და ინტეგრაციის ხელშეკრულება, რომელიც ვარაუდობს ენის შესწავლასაც. ამ საკითხთან დაკავშირებით 2006 წლის 23 დეკემბრის დადგენილებაში წერია, რომ «ხელშეკრულების გაფორმების პროცედურისას, იმიგრირებულს უნდა ჩაუტარდეს ტესტირებული გამოცდა ფრანგული ენის (ზეპირი და წერითი) ცოდნის სფეროში. ფრანგული ენის ცოდნის დამაკმაყოფილებელი დონე იმიგრანტს ათავისუფლებს უფასო ენობრივი კურსების აუცილებელი გავლისაგან, რომელსაც ახორციელებს უცხოელთა მიგრაციისა და მიღების ნაციონალური სააგენტო». სწავლების ხანგრძლივობა არ აღემატება 400 საათს და შედეგი დამოკიდებულია ტესტირებისას გამოვლენილი ცოდნის დონეზე, ასევე შემსწავლელის უნარზე. სწავლების დასასრულს, ზეპირი და წერითი გამოცდის საფუძველზე, შემსწავლელი

იღებს სერტიფიკატს. გამოცდის უფასოდ ჩაბარების უფლება მხოლოდ ერთჯერ აქვს იმიგრანტს. კონტრაქტის დებულებათა დარღვევა წარმოადგენს საცხოვრებლად დარჩენაზე უარის თქმის საფუძველს. 2007 წლიდან იმიგრაციული პოლიტიკის გამკაცრებამ განსაზღვრა ენობრივი ხასიათის ახალი დებულებების შემცველ შესაბამის საკანონმდებლო დოკუმენტთა შექმნა. 2007 წლის 20 ნოემბრის «კანონი იმიგრაციული ნაკადების, ინტეგრაციისა და თავშესაფრის მიცემის კონტროლის შესახებ» ითვალისწინებს: ნებისმიერი უცხოელისათვის, 16-დან 65 წლის ასაკამდე, რომელიც იღებს ვიზას ოჯახის შექმნის საფუძველზე, აუცილებელია ჩააბაროს გამოცდა «ფრანგული ენისა და რესპუბლიკის ფასეულობათა ცოდნის დონის» შესაფასებლად. ვიზის მიღება შესაძლებელია მხოლოდ ამ გამოცდის დამაკმაყოფილებლად ჩაბარების შემთხვევაში. არადამაკმაყოფილებელი შეფასების მიღების შემთხვევაში კანონით გათვალისწინებულია სწავლის კურსის გავლა, არა უმეტეს 2 თვისა, რომლის დასრულების შემდეგ ინიშნება განმეორებითი გამოცდა. ამგვარი ზომების აუცილებლობა კანონში განმარტებულია, როგორც შესაძლებლობის მიცემა უცხოელისათვის, რათა «მოემზადოს ფრანგულ საზოგადოებასთან ინტეგრაციისათვის». ახალი იმიგრაციული პოლიტიკის ჩარჩოებში საფრანგეთის ხელისუფლება ცდილობს შეამციროს არაკვალიფიცირებულ იმიგრანტთა რაოდენობა და შექმნას სასიკეთო, ხელსაყრელი პირობები იმათთვის, ვისითაც დაინტერესებულია საფრანგეთი. ნიკოლა სარკოზის მიხედვით, ამგვარი პოლიტიკის რეალიზაციაში, ფრანგული ენის ცოდნის საკითხი ერთგვარი ბარიერია საფრანგეთისათვის არასასურველი იმიგრაციისათვის. ეს თეზისი დასტურდება სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით. ფრანგული ენის აუცილებელი ცოდნა, რომელიც კონტროლდება ხელისუფლების მიერ, იმიგრანტებს აძლევს შესაძლებლობას გამოიყენონ ფრანგული ენა მოღვაწეობის ყველა სფეროში, რაც განაპირობებს ორი ურთიერთდამოკიდებული პროცესის მიმდინარეობას – ენობრივი სრულყოფისა და სოციალური ინტეგრაციისა.

1998 წელს ხელისუფლებამ დაამტკიცა და მიიღო საფრანგეთის საინფორმაციო საზოგადოებაში შესვლისათვის მზადების პროგრამა. ამ პროგრამის ერთ-ერთ ელემენტს წარმოადგენს ინტერნეტში ინფორმაციის მოპოვების უზრუნველყოფა ფრანგულ ენაზე. ინტერნეტსფეროში ფრანგული ენის დანერგვა განიხილება, როგორც ფრანგული ენის მიმართ წარმოებული პოლიტიკის პრინციპულად ახალი კომპონენტი.

საფრანგეთის ახალი ენობრივი პოლიტიკის განსჯა შესაძლებელია იმ ყოველწლიური ანგარიშების მიხედვით, რომლებსაც წარადგენს ფრანგული ენისა და საფრანგეთის ენების მთავარი სამმართველო. 1999 წლიდან ანგარიშებში გამოჩნდა რეგიონალური ენების პრესტიჟის ამაღლების პოლიტიკისადმი მიძღვნილი პასაჟები, მრავალენოვნების პროპაგანდის საერთო კურსის ჩარჩოებში. 1998 წელს კულტურისა და კომუნიკაციის მინისტრმა კ. ტროტმანმა ფრანგული ენის მთავარ სამმართველოს მოუწოდა ამ მიმართულებით მუშაობისაკენ. 2001 წლიდან დაიწყო ამ პოლიტიკის გატარება, რასაც მოწმობს ის ფაქტიც, რომ „ფრანგული ენის მთავარ სამმართველოს“ შეეცვალა სახელი და ეწოდა „ფრანგული ენისა და საფრანგეთის ენების მთავარი სამმართველო“; ეს კი ადასტურებს ხელისუფლების მხრიდან ქვეყნის ტერიტორიაზე ენობრივი მრავალფეროვნების ფაქტის ოფიციალურ აღიარებას. 1999 წლიდან პარლამენტში წარმოდგენილი ყოველი წლიური ანგარიში შეიცავს ინფორმაციას რეგიონალურ ენათა წარმომადგენლობის ხარისხის შესახებ კულტურის, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებსა და განათლების სფეროებში.

რეგიონალურ ენებთან ურთიერთობის პოლიტიკის რეალიზაცია განპირობებულია ევროპული კავშირის ზემოქმედებით, რომლის წევრიც საფრანგეთი 1957 წლიდანაა. ამ ორგანიზაციის ჩარჩოებში ყოველგვარი ეთნიკური საკითხი და აქედან გამომდინარე ევროპის კულტურული და ენობრივი მრავალფეროვნება ლობირებულია ევროპულ ეთნიკურ უმცირესობათა ფედერალური კავშირით, რომლის გავლენა უდიდესია ყველა ევროპულ ინსტიტუტზე.

1998 წელს რასიზმთან ბრძოლის ევროპის კომისიამ წარმოადგინა ანგარიში, რომელშიც გაისმა მუქარა ფრანგ ხელისუფალთა მიმართ, რადგან საფრანგეთმა არ მოაწერა ხელი „რეგიონალურ და მინორულ ენათა ევროპულ ქარტიას“ და არ მოახდინა მისი რატიფიკაცია. 1999 წელს საფრანგეთის ხელისუფლებამ მოაწერა ხელი „ქარტიას“, მაგრამ ამ დოკუმენტს არა აქვს იურიდიული ძალა ქვეყნის ტერიტორიაზე, რადგან არ გაუვლია რატიფიკაციის პროცედურა. საფრანგეთის რესპუბლიკის საკონსტიტუციო საბჭომ ამ გადაწყვეტილებას ასეთი მოტივაცია დაუდო საფუძვლად: „რეგიონალურ და მინორულ ენათა ევროპული ქარტია“ ანიჭებს რა განსაკუთრებულ უფლებას იმ ჯგუფებს, რომლებიც ლაპარაკობენ რეგიონალურ ან უმცირესობათა ენებზე იმ ქვეყნის ტერიტორიის ფარგლებში, რომელშიც გამოიყენება ეს ენები, „ზღალავს რესპუბლიკის განუყოფლობის კონსტიტუციურ

პრინციპებს, კანონის წინაშე თანასწორობასა და ფრანგი ხალხის ერთიანობას“. ფრანგი ხელისუფლების ასეთი მიდგომა სრულად შეესაბამება საფრანგეთის სახელმწიფოს ტრადიციულ პოზიციას ამ საკითხთან დაკავშირებით. საფრანგეთი მუდამ უარყოფდა იმ დოკუმენტთა რატიფიკაციას, რომლებიც განსაკუთრებულ უფლებებს ანიჭებდნენ ფრანგულისაგან განსხვავებულ ენაზე მოლაპარაკე ჯგუფებს.

საფრანგეთი აღიარებს რა რეგიონალურ ენებს ნაციონალური ავლადიდების ნაწილად (შესაბამისად იმ შესწორებისა, რომელიც შევიდა კონსტიტუციის 75-ე მუხლის პირველ პუნქტში 2008 წელს) და არ აბრკოლებს რა მათ გამოყენებას საგანმანათლებლო და კულტურულ სფეროებში, უარს ამბობს, რომ რეგიონალურ ენებს მიენიჭოს ოფიციალური სტატუსი სახელმწიფო სფეროში.

ამგვარად, საფრანგეთის თანამედროვე ენობრივი პოლიტიკა შეიცავს შიდა და გარე მიმართულებებს. ნაციონალურ დონეზე შეინიშნება ენობრივი და იმიგრაციული პოლიტიკის სინთეზი, ქვეყნის ტერიტორიაზე ეროვნული მრავალფეროვნების აღიარების ფაქტი და ამის შედეგად იმ ღონისძიებათა გატარება, რომლებიც საშუალებას აძლევენ რეგიონალურ ენებს წარმოჩნდნენ კულტურის, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებსა და განათლების სფეროებში; ასევე მუშავდება და რეალიზდება ფრანგული ენის დანერგვის ღონისძიებები ინტერნეტსფეროში. საგარეო პოლიტიკა შეიცავს ახალი გზების ძიებას ფრანგული ენის პროპაგანდისათვის ქვეყნის ფარგლებს გარეთ.

ლიტერატურა

Circulaire du 14 février 2003 relative à l'emploi de la langue française, <http://www.tlq.ulaval.ca/axl/europe/France-circulaire>.

Déclaration de M. Nicolas Sarkozy, <http://discours.viepublique.fr/notices/073000867.html>.

Tsiuri Akhvlediani

Aspects of Language Policy of France in XXI Century

Summary

1. Like Georgia, population of France consists of various nationalities or, in other words, it is inhabited by people speaking various languages. According to the data of 2001 census conducted by National Institute of Statistics, for 86% of population French is a national language; for the rest 14% – other languages – Provence, Elzas-Lotaringian, Bretonian, Basque, etc.

2. Language Policy of France is centrist, directed to one language – French; Such a resolution is officially adopted and controlled by a Central Government.

3. «Circulaire du 14 février 2003 relative à l’emploi de la langue française» by Prime-Minister J.P. Rarfarren says that all the resolutions adopted, concerning the French language, are to be long-term, they are strictly defined and apply the status of the French language not only within the country, but outside of it as well. The goal of fulfilling such language policy is to provide the dominant position of French on the territory of France and preserve its place on the international level.

4. To guarantee the dominant role of French on the territory of France J.P. Rarfarren considers:

- Accurate accomplishment of those instructions that are closely connected with the usage and development of the French Language;
- “Special vigilance” from the authorities responsible for the exact implementation of the package of documents of the act of August 4, 1994 “ About the usage of the French language”;
- Enrichment of the French language as a result of activities of “ the Commission of Terminology and Neology that must be activated”;
- Usage of created terms by State Institutions, in the process of information and communication, publications and Internet;
- Providing usage of the French Language in scientific sphere (distribution of scientific publications concerning the act of August 4, 1994 „About the usage of the French language“ – fulfilling of relevant provisions of usage of the French language at the scientific conferences).

5. New language policy is closely connected with the renewed immigration policy, which provides, both, maximum control over the flows of immigrants and all necessary conditions for their integration within the French

society. One of the most important factors for social integration is the French language maintenance.

6. Realisation of relation policy with regional languages is determined by the influence of European Union, the member of which France has been since 1957. In the frames of this Organization any ethnic issue, and hence, cultural and linguistic diversity of Europe has been lobbied by Federal Union of European Ethnic Minorities, whose impact is the greatest of all European institutions.

7. Contemporary language policy of France consists of inner and outer directions. Synthesis of linguistic and immigration policy is observed on the national level i.e. the fact of recognition of national diversity within the country area. The result of which is the implementation of those measures that enable regional languages to be presented in cultural, educational spheres and mass media. Besides, a number of issues are realized to implement French language in the internet. Foreign policy is seeking for the new ways for the French language propaganda outside the state.